

ного процесу дозволить пробудити пізнавальну активність студентів, сприяти становленню самостійності їх думок та діяльності. Головним показником ефективності навчання у вузі має бути не просто сума знань, які студент засвоїв під час навчання в ньому, а здатність до їх самостійного отримання, уміння використати ці знання у своїй практичній діяльності.

Реалізація усіх названих критеріїв допомагає університету вести навчальний процес на рівні європейських стандартів та вимог, успішно втілювати в життя положення та принципи Болонської декларації.

*Дмитренко О. П., старш. викл.,
кафедра німецької мови*

СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНЦІЯ, КОМУНІКАТИВНІ НЕВДАЧІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОПЕРЕДЖЕННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Сучасна концепція мовної освіти робить особливий акцент на необхідності не обмежувати вивчення іноземної мови її вербальним кодом, а формувати у свідомості студентів «мовну картину світу», притаманну носіям певного етносу. Тому одним із пріоритетних завдань оволодіння іноземною мовою є формування у студентів соціокультурної компетенції, яка передбачає наявність знань про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, про норми мовленнєвої та не мовленнєвої поведінки її носіїв, вміння будувати свою поведінку згідно з цими нормами та особливостями.

Одним з важливих показників готовності особистості до міжкультурної комунікації є високий рівень сформованості соціокультурної компетенції.

Слід зазначити, що ця проблема не є новою. Знайомство з культурою країни, мова якої вивчається, було одним із завдань ще з часів античності. Викладання класичних мов не мислилося без лінгвокраїнознавчого коментарю. У викладанні живих мов з кінця XIX століття поряд з усім мовленням виступає обов'яз-

кове ознайомлення з реаліями іноземної країни. Особливо це було характерним для німецької лінгводидактичної школи.

Підготовка студентів до культурного, професійного та особистого спілкування з представниками країн з іншими соціальними традиціями, суспільним устроєм і мовною культурою є нагальною. Широкі перспективи для цієї підготовки відкриває використання різноманітних лінгвокраїнознавчих матеріалів. Об'єктом лінгвокраїнознавства, крім реалій культури, є також особливості мовної картини світу певного етносу, його комунікативної поведінки як частини національної культури. Так, наприклад, особливостями комунікативної поведінки українця є: комунікабельність, щирість, емоційність, пріоритетність розмови «по душам», схильність до світського спілкування, тематична різноманітність, вільність підключення до розмови інших співрозмовників, домінантність у розмові, безкомпромисність у спорах та неусміхненість у побуті тощо. До особливостей комунікативної поведінки представника німецького етносу відносяться: виразну привітність, високий рівень побутової ввічливості, етикет спілкування, гіперповагу до співрозмовника, тенденція до анонімності соціального спілкування, детальне планування, пріоритетність тем «Гроші» та «Іжа», перевагу офіційного стилю спілкування.

Розглянемо детальніше сам комунікативний акт та визначимо можливі комунікативні невдачі. Кожний комунікативний акт передбачає наявність мовця і слухача, між якими існує комунікативний контакт, код, тобто мова. У більшості випадків основною метою комунікативного акту є передача необхідної інформації мовцем, метою ж слухача є її сприйняття, адекватне розуміння інформації та відповідна мовна поведінка. Студент, що вивчає іноземну мову, повинен сформувати два механізми мовлення, а саме: а) механізм продукування мовлення; б) механізм його сприйняття. Якраз невдале продукування мовлення або неадекватне сприйняття і помилкове розуміння інформації є причиною багатьох комунікативних невдач. Комунікативна невдача — це збій у спілкуванні через повне або часткове нерозуміння комунікантами мовленнєвого повідомлення. Вивчення літератури з цього питання та особистий досвід уможливили дослідження проблеми виникнення порушень акту комунікації у студентів, вирізнити причини, що їх викликають та розробити шляхи усунення комунікативних невдач у процесі вивчення німецької мови.

Комунікативний акт є інтеракцією, взаємодією співрозмовників, які намагаються досягти певної мети. Основними структурними компонентами комунікативного акту є: 1) адресант (мо-

вель); 2) адресат (слухач); 3) висловлювання; 4) тема; 5) інтенція; 6) обставини спілкування. Визначальним та організуючим компонентом будь-якого комунікативного акту є комунікативна інтенція. Без інтенції не відбудеться спілкування. Акт спілкування двосторонній, тому його важливо вивчати з обох боків. Слід враховувати, що адресат і адресант є мовними особистостями, що втілюють типізовані узагальнені риси свого народу, його культури та соціального середовища, а з іншого боку — особистий досвід, знання, думки, ставлення. Мета мовця — справити певний мовленнєвий вплив на слухача. Саме мовець є ініціатором комунікативного акту та зацікавленою особою в успішності його протікання. Для успішної комунікації мовець використовує весь арсенал вербальних та невербальних засобів, враховує обставини спілкування, його емоційно-чуттєву сферу тощо.

Науковці розрізняють комунікативні невдачі *мовного, мовленнєвого* та *лінгвокогнітивного* плану. До комунікативних невдач *лінгвокогнітивного* плану доречно було б додати комунікативні невдачі ще й *лінгвокраїнознавчого характеру*. Названі комунікативні невдачі виникають як з боку мовця, так і слухача. Розглянемо їх детальніше.

Комунікативні невдачі мовного плану виникають через порушення законів мовної системи на будь-якому її рівні, як от: неадекватний вибір лексичної одиниці для позначення того чи іншого поняття, неправильний вибір граматичної форми, омофони, неправильна вимова, інтонація, тощо. Комунікативні невдачі можуть спричинятися і несформованими навичками сприйняття іноземної мови на слух.

Комунікативні невдачі мовленнєвого плану тісно пов'язані з постулатом успішності комунікації (за Г.П. Грайсом). Постулат успішності комунікації складається зокрема з постулату *інформативність*, постулату *способу вираження* та постулату *якості*. Наприклад, перепитування типу *Wie bitte? Was? Warum?* Свідчить про те, що мовець не був інформативним у своєму повідомленні. Порушення цього постулату викликає роздратованість, негативні емоції, а іноді й гнів. Постулат способу вираження та постулат якості передбачають чітке, аргументоване, однозначне вираження думки чи твердження. Найчастіше у повсякденному мовленні порушуються два останніх постулати.

Особливого висвітлення потребують *комунікативні невдачі лінгвокогнітивного та лінгвокраїнознавчого характеру*. Всім, хто має справу з оригінальною художньою чи суспільно-політичною літературою, пресою чи спілкується з носіями мови,

знайоме почуття неповного розуміння, коли мова йде про національно-специфічні особливості культури, побуту, світосприйняття, звичаїв та традицій певного етносу.

До основних причин комунікативних невдач лінгвокогнітивного та лінгвокраїнознавчого характеру відносимо необізнаність, незнання:

а) відмінностей у картинах світу комунікантів. Мовна картина світу людини включає всі мовні одиниці, якими вона володіє. Простіше виразити свої думки тій людині, яка володіє розвиненою компетенцією. Концептуальна картина світу — це не простий набір фотографій предметів, процесів, властивостей, оскільки вона включає не тільки об'єкти, що відображаються, а й позицію суб'єкта, його ставлення до цих об'єктів. При цьому позиція суб'єкта — це також реальність, як і самі об'єкти (за В. А. Масловою);

б) нестандартне осмислення певного фрагмента дійсності через неоднакове розуміння однієї й тієї ж ситуації;

в) помилкова у референтна віднесеність лексичної одиниці одним з комунікантів, що призводить до розриву комунікації, негативних емоцій. Ефективність комунікації залежить від здібності мовців дати достатній об'єм інформації для правильної ідентифікації референта слухачем.

Будь-яке спілкування супроводжується паралінгвістичними елементами, а саме: мімікою, позою, жестами тощо. Комунікативні рухи доповнюють, а іноді й замінюють мовленнєві дії. Культура невербального спілкування є також не рівнозначною у різних мовах. Наприклад, лічбу на пальцях рук німці починають з великого пальця лівої руки, розгинаючи їх поступово. Українці рахувати починають з мізинця, загинаючи всі пальці поступово. Привітанням викладача чи подяка за цікаву лекцію є стук кісточками пальців по столу чи тупіт ногами. У даній ситуації українська аудиторія аплодує і піднімається з місця. Отже, у процесі спілкування представників різних культур порушення акту комунікації може бути викликано також і такими паралінгвістичними актами:

а) невідповідністю невербальних засобів вербальному процесу (міміка, жести, погрожуюча поза, зневажливий погляд);

б) омонімією (один і той само жест у різних ситуаціях та у різних професійних групах може набувати різних значень) та полісемією жестів.

На завершення варто додати, що без вивчення екстралінгвістичних даних сама іноземна мова не буде повністю вивченою в

тих її значеннях і в тому функціонуванні, яке реально характерне істинному носію мови. Вивчаючи іноземну мову повинні знати, що засвоєння її вербального коду є недостатнім для успішного комунікативного акту. Соціокультурна компетенція вимагає засвоєння вербального коду лише в симбіозі з країнознавством, лінгвокраїнознавством, лінгвокогнітологією. Звичайно, що комунікативні невдачі змінюються та виправляються у ході подальшого вивчення мови, у процесі спілкування. Варто наголошувати на можливості виникнення комунікативних невдач у процесі спілкування та вдосконалювати шляхи їх усунення.

*Дорошенко О. С., асистент
кафедри міжнародного менеджменту*

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У ПРОГРАМІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ»

Дисципліна «Міжнародні організації» вивчається студентами бакалаврського рівня факультету міжнародної економіки та менеджменту.

Основним завданням дисципліни є формування у студентів системи теоретичних навичок і вмінь дослідження стану міжнародної економічної інтеграції, знань щодо об'єктивних закономірностей, принципів, функцій, механізмів створення та особливостей сучасних міжнародних організацій, сучасного і перспективного співробітництва України з міжнародними організаціями.

У даному випадку ми використовуємо тренінг — ділову гру. Адже ділова гра — метод пошуку рішень в умовній проблемній ситуації. Ділова гра застосовується як метод активного навчання її учасників з метою вироблення у них навиків прийняття рішень в нестандартних ситуаціях, а також як засіб тестування здібностей та набутих знань.

Отже, проведення тренінгів, спрямованих на розвиток практичних навичок та вмінь є вкрай необхідним завданням, при викладанні матеріалу студентам бакалаврського рівня.